

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HEIMDAL

MEDLEMSBLAD · FOR · FORENINGEN · HEIMDAL

NR. 9

MARTS · 1916

1. AARG.

Lys.

I utalte Aartusinder, lige fra det Øjeblik, da Mennesket fandt paa at bruge Ilden, og til 1789, da Franskmanden Argand indførte Lampeglasset, havde man kun eet Middel til at skaffe Lys, naar Sol og Maane var borte, nemlig den frit brændende Flamme. Alle Belysningsmidler, fra Fyrrepinden til Faklen og fra de ringeste til de kostbareste Lamper og Lysestager, tjente samme Formaal, nemlig at bære og vedligeholde en Flamme, og alle Flammer lignede hinanden deri, at de kun gav lidt Lys i Forhold til den Varme, de frembragte, og det Stof, de fortærede. Kampen mod Mørket var derfor besværlig, og Frygten for Mørket satte dybe Spor i Folkenes Sprog og Tænkemaade. Det har næppe været hyggeligt paa de store Byers Gader i de mørke Vinternætter, saa længe man ikke kendte til Gadelygter, og da man i Christian den Femtes Tid begyndte at tænke paa Gadelamper i København, begrundedes Forslaget om at indføre dem med, at man derved vilde hindre „den Røven og Overlast, som slemme Mennesker tilforn ved Aftenstid og Nattetid plejede at øve“. 1681 bestemtes, at der skulde opsættes 500 Lygter i Byen. Dette var Begyndelsen til Tranlampernes Tidsrum, der først sluttede 1857, da Gasbelysning indførtes i København. De første Tranlamper havde intet Lampeglas, og Lampens Ruder var af Horn, saa Belysningen har ikke været overdaadig, men de gjorde deres Nytte, og det kostede 3 Aars Arbejde „i Slaveriet“ at ødelægge dem. — Med Indførelsen af

Lampeglasset begyndte en rig Udvikling af den kunstige Belysning, da man nu havde lært, hvor meget der kan vindes ved den rigtige Behandling af Lufttilførslen til Flammen. Gas paa Gaderne og Petroleum (efter 1860) i Hjemmene skabte den ny Tingenes Tilstand, som vi alle er fortrolige med. I Begyndelsen af Firserne var ganske vist Kultraadsglødelampen kommen frem, og Buelampen havde allerede tidligere fundet nogen Anvendelse, men Glødelampen skuffede de store Forventninger, og efter Auernettets Opfindelse, hvorved Lysudbyttet af Gassen blev langt større end før, syntes Gassens Herredømme uangribeligt. I den sidste halve Snes Aar er der imidlertid sket en Forandring heri, idet man gennem Osmiumlamper, Tautallamper (indført i Duevejs Skole 1906) og Nernstlamper naaede til den Glødelampe, der nu fortrænger alle de andre, og som endog har begyndt at tage Kampen op med Gas og Buelamper paa vore Gader og aabne Pladser. Denne Lampe er Tungstenslampen (tysk: Wolframlampe), og den fortjener en nærmere Omtale.

Hvad enten man frembringer Lys ved Forbrænding af Gas og Petroleum eller ved elektrisk Strøm, vil Betalingen for Lyset være proportional med den Mængde Varme, der frembringes, og det bliver en mere privat Sag mellem Forbrugeren og hans Lampe, hvor meget Lys han kan faa ud af den Varmemængde, han betaler Gasværket, Petroleumshandleren eller Elektricitetsværket for. Hvis han bruger den elektriske Strøm til at opvarme en Ovn eller et Strygejern til en Temperatur, der ligger under 400° C., faar han kun Varme, intet

Lys. Ved 525° regner man gerne at et Legeme kan kaldes svagt rødglødende, men Lysevnen er for intet at regne, og selv ved Smedejernets Smeltepunkt, 1500°, faar man for lidt Lys af den Varme, man betaler for. En Platintraad, der smelter ved 1750°, har været brugt som Lyskilde, men har vist sig uøkonomisk, da man ikke tør gaa for nær op til Smeltepunktet med Temperaturen, og Kultraaden, hvis Smeltepunkt ligger mere end højt nok — formodentlig over 4000° viste sig saa tilbøjelig til at fordampe i Glødelampens lufttomme Rum, at man næppe i Længden kunde byde den over 1700°, hvis ikke Lampen for hurtigt skulde blive sort indvendig. Efter mange forgæves Forsøg, sikkert mange flere, end nogen kender, lykkedes det omsider at faa det genstridige Metal Tungsten (Wolfram) omdannet til holdbare, haarfine Traade, saaledes som de maatte være for at kunne bruges som Lystraad i en Glødelampe, og nu først kunde Glødelampen faa almindelig Anvendelse til Stue og Butiksbelysning. Dette mærkelige, men ikke særlig sjældne eller dyre Metal taaler nemlig en Temperatur paa indtil 2200° uden at fordampe for stærkt i det tomme Rum. Smeltepunktet angives til 3000 à 3200°. Paa Grund af Lystraadens højere Temperatur giver Tungstenslampen 3 Gange saa meget Lys for den samme Varmeudvikling (altsaa for de samme Penge) som Kultraadslampen, og en saadan Stigning i Udbyttet maatte til, inden Lyset i Glødelampen kunde blive billigt nok til almindelig Anvendelse. Hertil kom endnu for et Par Aar siden en ny, smuk Opfindelse. „Heimdals“ Læsere har vist hørt i Skolen, at Glødelampen skal være lufttom, for at der ikke skal spildes Varme ved Bortledning gennem Luften. Dette gælder for Kultraaden, og dette gælder i endnu højere Grad for den tyndere Tungstenstraad. Men man opdagede, at naar Traaden glødede i tørt Kvælstof, kunde den taale en betydelig højere Temperatur, op til 2700° siges der, uden at Fordampningen blev for stærk. Hvordan skulde man faa Nytte af denne høje Temperatur, der kun kunde bruges i en Lampe fyldt med Kvælstof, uden at der tabtes for megen Varme til Luften? Kort i Forvejen havde man lært at lave stærke, trukne Lystraade, og herved blev

Løsningen mulig. Man rullede den fine Traad op i tætte Spiraler, hvorved Lysevne og Bortledning af Varme til Luften omtrent blev som en tyk Traad, uden at den elektriske Ledningsmodstand blev sat ned, hvilket ikke gik an. Denne Lampe, fyldt med Kvælstof (eller endnu bedre med den noget dyrere Luftart Argon), og med Lystraadens Spiraler ophængt som smaa Buer, der tilsammen danner en vandret Ring, ses nu i en Mængde Butikker. Den kendes paa sit hvide Lys, der næsten naar Buelampens i Udseende. Beholderen er kugleformet og ender for oven i en lang Hals. Man har den Slags Lamper fra 100 Lys op til 3000. Under 100 Lys frembyder Lampen næppe nogen Besparelse fremfor den lufttomme Lampe, da Glødelegemet bliver for lille, og Varmetabet til Luften derfor forholdsvis for stort, og Lamper over 3000 Lys er der saa godt som ingen Anvendelse for, da det selv til Belysning af store Pladser er bedre at bruge flere Lamper med mindre Lysstyrke end faa alt for store. Den Mast, der staar i Krydset Gl. Kongevej-Allégade, bærer for Tiden 3 store Glødelamper, ikke Buelamper, som man maaske efter Udseendet kunde tro. Lampen gaar under Navn af Azolampe, Nitrallampe eller Halv wattlampe. De to første Navne minder om Kvælstof, det sidste antyder Lampens ringe Strømforbrug i Forhold til Lysevnen, men er kun berettiget for meget lysstærke Lamper.

Hvad koster elektrisk Lys? I København og paa Frederiksberg vil en 25 Lys Tungstenslampe temmelig nøjagtig bruge Strøm for 1 Øre i Timen. Større Lamper bruger forholdsvis lidt mindre; en 100 Lys Lampe bruger for 3 à 3½ Øre i Timen, hvad enten den er fyldt med Kvælstof eller tom. Anbringes en 25 Lys Lampe midt paa et rundt Spisebord af almindelig Størrelse, vil de Personer, der sidder om Bordet have Lys nok til at læse og skrive ved, men stort længere ud i Stuen rækker den tilstrækkelige Belysning ikke. Lampen antages at være en almindelig Staalampe. Dens Skærm maa være hvid, i det mindste indvendig. Vil man have en Stue saa stor som en almindelig Dagligstue helt oplyst, saa man kan læse eller sy i enhver Krog af Stuen, maa man op paa om-

kring 100 Lys. Her spiller dog Farven af Loft og Vægge en stor Rolle. Hvidt Loft og lyse Vægge gør, at Stuen fyldes med tilbagekastet Lys, saa Belysningen ikke blot bliver stærkere, men ogsaa blødere og jævner fordelt.

(Fortsættes.)

Krigsliteratur.

Tidens Tanker er bestemmende for dens Literatur, og da Menneskenes Tanker i de Aar vi nu gennemlever, næsten alle er under een bestemt Paavirkning, faar Literaturen ganske naturlig et særligt Præg; vi kan tale om en Krigsliteratur. Under dette Navn kunde vi da samle næsten alt, hvad det literært saa produktive Tyskland frembringer paa alle Literaturens Omraader, thi hvilket Forhold, en Forfatter end vil behandle, slaar det næppe fejl, at Krigen ogsaa der maa tages med i Betragtning, og, hvad der er endnu vigtigere, Krigen drager alles Interesser med sig, og man skriver ikke om andet. Vi vil dog kun undersøge den Del af Krigsliteraturen, som har Krigen til direkte Aarsag. Mange af de Følelser, som Krigens Begivenheder udløser, findes gengivet i den store Mængde Krigsdigte. For den der forstaar sig derpaa, maatte det være en interessant Opgave at skrive om disse Digte. Jeg vil nøjes med at gengive følgende Uddrag af en 15-aarig Skoledrengs Digt:

Fern, fern im Osten da gähnt en Grab;
Da senkt man zu Tausend die Toten hinab
Für uns!

Sie opferten Zukunft und Ingendglück,
Sie kehren nie wieder zur Heimat zurück
Für uns!

Und wir? Wir können nur weinen und beten

Denn es gibt kein Wort für das Opfer zu danken,
Und es gibt keinen Dank für sie, die da sanken
Für uns!

Til min store Forundring har Krigen ogsaa frembragt en Del „Krigsromaner“. Her vil jeg nævne Børneliteraturen. Den mægtige Indflydelse, Oplevelsen af Krigsaarene maa have paa Børnenes Udvikling, søger man at give bestemte Retninger, og Skolerne har allerede optaget

denne Opgave. Jeg vil som Eksempel paa Romanen og Børneliteraturen under Krigen nævne en nydelig Bog af Forfatterinden Agnes Harder: „Das traueste Märchen“. Den omhandler en lille Pige Anuchens Eventyr under Russernes Indfald i hendes Hjemegn Østpreussen og kan tillige tages som Eksempel paa en af de mange Skildringer af Oplevelser under Krigen. Saaledes har Østpreussens Skæbne fundet mange Forfattere, og talrige er selvfølgelig Antallet af de Mænd, der skildrer deres Oplevelser ved Fronterne. Disse Skildringer foreligger næsten alle i Dagbogsform. Har man ikke Lejlighed til at høre Soldaterne selv fortælle, finder man ingen bedre Kilde til at faa en Følelse af, hvad der foregaar paa Krigsskuepladserne end disse Dagbøger, skrevne under Opholdet i Skyttegravene og af Mænd fra de forskellige borgerlige Stillinger, Universitetsprofessorer, Købmænd og mange andre. Hær og Flaade, især da de populære U-Baade samt Luftflaaden har ligesom Krigens store Navne, Hindenburg, Weddinger, Mackensen og alle de andre ogsaa fundet deres Forfattere. Der er en Del af Krigsliteraturen, man er særlig glad ved at støde paa, de overordentlig talrige, rent beskrivende Værker om Tyrkiet, Bulgarien, Belgien og de andre Lande, til hvilke tyske Interesser er blevet knyttet saa stærkt, og om hvilke man nu vil vide Besked.

Der kan maaske være Tvivl om mange af de under Krigen skrevne Bøgers Værd. Dette gælder dog ikke de fleste af de af tyske Videnskabsmænd til Belysning af Stormagternes politiske Udvikling henimod Krigen gennem det sidste Aarti offentliggjorte Arbejde. Et Lands politiske Udvikling bestemmes dels af dets økonomiske Forhold, dels af Befolkningens Inddeling i sociale Lag, af Folkekarakteren og endelig af den Politik, Nabolandet driver. Disse fire Faktorer bliver da Forfatterens første Opgave. Den kan paa Grund af Opgavens ofte rent historiske Karakter i Reglen løses korrekt. Det næste Skridt er nu at bestemme hvert enkelt Faktors Vægt i den ogsaa som historisk Kendsgerning givne politiske Udviklings Karakter. Jeg vil gøre opmærksom paa denne Opgaves uhyre vanskelige Art. Thi tillægger man en Faktor paa en andens Bekostning en større Vægt, end den

har, da vil man under visse Forudsætninger ved Bedømmelse af den moralske Forsvarlighed af den i et Land fulgte Politik, og en saadan Bedømmelse er selvfølgelig disse Bøgers Hovedformaal, kunne komme til ganske misvisende Resultater. Anerkendelsesværdig er derfor mange af de her nævnte Arbejders Saglighed. Jeg vil t. Eks. nævne Berlinerprofessoren Edward Meyers Bog: England, der fortjener at læres i Ulandet. Den koster næppe 1½ Krone i den danske Boghandel og giver en glimrende Fremstilling af Englands Politik gennem de sidste Aarhundreder, samt i Detailler Englands og i Sammenhæng dermed det betydende Evropas Udvikling i den nyeste Tid, Et værdifuldt Supplement til denne økonomiske og politiske Fremstilling er Wilhelm Wundts Bog: Die Nationen und ihre Philosophie, der skildrer Filosofiens Historie siden Renæssancen, og ud fra de Resultater, til hvilke Frankrigs, Englands og Tysklands Filosofer er kommet, drager Slutninger med Hensyn til Folkekarakteren i de tre Lande, for til Slutning at anvende, hvad der saaledes er fundet, paa Spørgsmaaset om Ret eller Uret eller maaske bedre til den Vurdering af sig og Modstanderne, der nu er det fremmeste i Krigsdiskussionen. Den Veksel, i hvad der beskæftiger Sindene, som jeg her antyder, bunder i det interessanteste og betydningsfuldeste, Krigen har skabt. Jeg skrev til Indledning, at Tankerne bestemmer Literaturen. I Literaturen kan man altsaa finde Tidens Tanker, og denne Opgave vil jeg i et næste Brev da vende mig til og ud fra Krigsliteraturen og den Ændring, der spores i den i Løbet af de 17 Krigsmaaneder, fortælle hvad det er, jeg mener allerede nu at læse tydeligt om end indirekte om Evropas Historie i den kommende Tid.

Gotha, den 1. Januar 1916.

Knud Christensen.

Foreningsmeddelelser.

Onsdag den 1. Marts Kl. 8¼ pr. Frk. *Margrethe Petersen* holder Foredrag om St. St. Blicher. Efter Foredraget Lysbilleder.

Lørdag den 18. Marts Kl. 8¼

Aftenunderholdning og Bal

paa Gimle (store Sal). Ved Aftenunderholdningen medvirker: Kgl. Kammersangerinde Frk. Ellen Beck og kgl. Skuespiller Hr. Poul Reumert.

Program og Billetter á 50 Øre fas hos: Ellen Christensen, Godthaabsvej 30 St., Havehuset, Ingeborg Hilsøe, Ndr. Fasanvej 40 A²., Povl Bengtsson, Monradsvej 8¹. og Henry Fetterlein, Sofievej 14¹.

NB. Regnskab for modtagne Billetter maa afleveres senest Torsdag den 16. Marts til Kassereren.

Ekstraordinær Generalforsamling.

Da Hr. A. Madsen af forskellige Grunde ikke ønskede at fungere som Formand længere, blev der af Bestyrelsen indvarslet til ekstraordinær Generalforsamling den 19. Febr., for at vælge en ny Formand.

Generalforsamlingen valgte enstemmig Hr. Villh. Rasmussen til at overtage Hvervet som Formand.

A BJERRING LARSEN

— PIANIST —

1 Kl. Bal- og Selskabsmusik

Nyeste Repertoire

EGILSGADE 58, 1. SAL

Telf. Amager 1378

Trfs. 8-10 & 4½-6

C. Jensens Ølforretning

6 Eversvej 6

Anbefaler sig med alle gangbare Ølsorter

— Specialitet —

Hafnia Skattefri Porter og Citronvand

Telefon Godthaab 785 y

Vogne overalt i Byen